

AMEZTIEN LURRALDEAN, IZKI EZAGUTZEN

Gasteiz eta Toloñoiko mendien artean, bada Izki ibaiak zeharkatzen duen amezti baso handi bat. Okil ertainaren bizileku den izen bereko parke naturalaz ari gara, zein bere malda leunei esker, oinez edo txirringaz ibiltzeko toki aproposa dugu. Ezagutu dezagun naturaren altxor hau eta bere erraietan marrazten diren ibilbideetan murgilduz, goza dezagun ibai, baso, kobazulo, gailur eta sakanen artean gure arima galduz.

TESTUA ETA ARGAZKIAK

Iván Ruiz Rotaecbe
(Amurrio 1982)

Euskal Herriko mendiak eta bazterrak ezagutzea da bere zaletasun garrantzitsuenetako bat. Amurrioko Kuskumendi MBT eta Mendiko Lagunak taldeetako bazkide eta Pyrenaiako erredakzio taldeko kidea da. Bere irteerak www.elultimodestino.wordpress.com blogean argitaratzen ditu.

Haritz lodiaaren handitasunak txikitzen gaitu.

Arkuaren haitza Balzarrako inguruan.

Segidan dituzue Izki ezagutzen hasteko proposatzen dizkizuedan zenbait ibilaldi, baina jakin aukerak anitzak direla eta txoko polit asko aipatu gabe gelditu zaizkidala. Liburu oso bat idatzi daiteke parke honi buruz.

APINAIZETIK, SAN KRISTOBAL ETA SAN JUSTIKO GAILURRETARA (14 KM / + 450 M)

Apinaizeko elizaren ondoan hasita (735 m), lehen pausuek Bengarako auzorantz eramango gaituzte. Margo zuri eta horiek baserrien artean gidatuko gaituzte, gure botilatxoak bete ditzakegun iturri baten ondok pasatuz. Ondoren, baratzte artean bideak basorantz eramango gaitu, eta hala, San Kristobal mendiaren ekialdeko magalean dagoen pagadian sartuko gara. Bi aukera ditugu hemen, lehena, gure ezkerrera maldan gora Atxarteako igarobidera doan bidezidorra bilatu eta bigarrena, berriz, iparralderantz jarraitu hartu dugun bidetik, segidan hegoalderantz biratuz trokartearen dagoen igarobidera heltzeko. Gure kasuan, bigarren aukera jarraitu genuen Atxarteara iristeko eta Apinaizko eskalada eskolako paretak ikusteko. Paretak ez dira altuak, baina erorketa handikoak. Lekua ondo aztertu ondoren, gailurrerantz zuzen joko dugu eta bertan gurutze bat eta postontzia aurkituko ditugu (San Kristobal, 1057 m).

Mendebalderantz, Postariaren bidea jarraituz, Arboroko goi-lautada zeharkatuko dugu. Ia konturatu gabe San Justiko gailurrera iritsiko gara (1024 m). Goian bi postontzi eta Izkiko ameztien panoramika zabala. Metro batzuk atzera eginda, Arluzeako lepora (966 m) jaisten den bidea hartuko dugu. Behin han gaudela, hego-ekialderantz jarraituko dugu gugandik hurbil dagoen Balzarrako tontorrera iristeko (998 m). Gailurra bera, Arkuaren haitza bezala ezagutzen den begi naturalaren gainean aurkitzen da. Txoko magikoa benetan!

Apinaiztik izurria izateagatik kanporatuak izan ziren bi ahizpa bizi omen ziren hemen

Arluzeako lepora itzulita, gure eskuinera (NE) Txarabitana bidea hartuko dugu. Bide honetatik kilometro bat igaro ondoren, eskuinean Andereñoen kobazulora doan bidezidor ezkutua aurkituko dugu. Sastrakekin borroka txikia izan ostean, zulo famatura helduko gara. Kondairak dioenez, Apinaiztik izurria izateagatik kanporatuak izan ziren bi ahizpa bizi omen ziren hemen. Beste behin bidera itzuli eta El Rasoko leporantz abiatuko gara, San Kristobal eta Ipurtika mendien artean.

Karrantaneko presara jaisten den bidezidorra topatuko dugu hemen (E) eta azkenik gaztainondo zaharren artean maldan beheara, Apinaizera helduko gara.

KORRESETIK, GAZTELUA, SOILA, GUSTALDAPA ETA MANTXIBIO MENDIAK

(14 KM / + 700 M)

Ibilbide honi hasiera emateko Izkiko olgetarako parkea (655 m) toki aproposa da. Haitzeko Ama Birjinaren basiliza gure buru gainean zaindaria dugula, Korresera doan bidea jarraituko dugu. Herria zeharkatuz, elizaren bila abiatuko gara eta han, hilerrirantz doan bidea hartuko dugu (S). Laster, porlanezko bidea amaitu eta hurrengo bidegurutzearan eskuinera joko dugu, Soila eta Gaztelua mendien arteko lepora doan bidea jarraituz. Metro batzuk aurrerago, bidea utzi eta eskuinera, basoan sartzen den bidezidorra jarraituko dugu. Bide hau segituz, I. graduco trepadatxo bat gainditu eta Los Moros gazteluaren harresiaren aztarnetatik igaroko gara. Ondoren, II. graduco beste trepada bat gainditu eta Gaztelua mendiaren gailurrean izango gara (867 m). Bertatik, Soila mendiaren hego pareten ikuspegi galantaz aparte, okil ertainaren itxurako postontzi ederra aurkituko dugu.

Muela, Peña del Santo eta Gaztelua mendiak

Soilaren begi naturalaren ondotik igarota, gailurrera iritsiko gara

Atzera eginez, lehenengo trepadatxoaren hasierara heltzerakoan, eskuineko maldatik jaitsiko gara zuzenean. Hala, Korres eta Antoñana lotzen dituen bidera heldu eta jarraitu egingo dugu, bigarren herriaren noranzkoan. Hurrengo bidegurutzean, ezkerrean jo eta laster haginaren bideari hasiera ematen dion egurrezko langa topatuko dugu. Beste behin gora egingo dugu (W) Soila mendiaren eki paretarantz eta ondoren, bidea iparralderantz biratzen denean malda lasaitu eta hagin zaharra aurkituko dugu. Aurrerago, bidea ezkerretik igo eta hormaren ondoan zintzilikaturik doan bidezidorra bihurtzen da. Badago heldu eta beldurra kentzeko soka bat (S), baina ez da beharrezkoa. Hala, mendiaren ertzeira igo eta Soilaren begi naturalaren ondotik igarota, gailurrera iritsiko gara (994 m).

Gure hurrengo urratsa Gustaldapako gailurrera iristea izango da, baina ez da lan erraza izango bideetatik kanpo ibiltzea eta gustuko ez baduzue behintzat ez zaitezte saiatu. Etorritako bidetik itzuli eta bidegurutze batera heltzerakoan, ezkerrean jarraituko dugu maldan behera zelai batera heldu arte. Hemen, bidea utzi eta iparralderantz jarraituko dugu behe basoan barrena, animalien arrastoez baliatuz. Hiru kilometro inguru izango dira bide argirik gabe gailurretik hurbil ertzeira ateratzen garen arte. Amildegiairen ondotik aurrera eginez, eguneko hirugarren tontorrera iritsiko gara, Gustaldapa (935 m).

Gailurretik metro batzuk aurrerago, ibar txiki batetik behera jarraituz, Korres eta Maeztu elkartzen dituen errepidera irten-

go gara Alto de La Mina izeneko tokian (810 m). Asfaltoaren bestaldean, Mantxibio mendiaren bizkarrera doan bidea topatzen da. Pagoen artean maldan gora jarraitu eta hegoalderantz pixkanaka biratuz, Mantxibio mendiaren postontzira helduko gara (937 m). Hemen ez dago ikuspeirik, baina bidea hego-ekialderantz jarraituta, erpin geodesikora iritsiko gara panoramika askoz zabalagoa izanik. Behera jarraituz, lepo batera iritsi eta eskuinera joko dugu, Peñarroyako hormaren azpitik Larrabilako bidezidorra hartuz. Bide honek, zuzenean Korreseko goialdera eramango gaitu, eta han, hasierako pausuak jarraituz olgetarako parkera.

URARTETIK BELABIA MENDIRA, EREMITORIOEN AZTARNETATIK (18 KM / + 700 M)

Urarte herriaren sarreran dagoen kalbarioa hartuko dugu abiapuntutzat, A-3134 errepidearen ondoan. Hegoalderantz doan pista jarraituz, Molino ibaiaren beste isurialdera igaro eta ezkerrean La Luciako sakanen murgiltzen den bidea hartuko dugu (SE). 1,5 km aurrerago, begirada gure ezkerreko hormetara zuzenduta, eguneko lehen bi eremitorioak ikusiko ditugu. Milaka galdera datozkigu burura leku honetan: Nola egin zituzten zulo hauek gure arbasoek? Zenbat denboratan? Erosoak ote ziren? Polita izan daiteke noizbait hemen gau bat pasatzea zenbait erantzun aurkitzeko.

Itxura anitzeko monolitoen ondotik igaroko gara

Baina aurrera egin behar dugu geure bideetik. Pagadi eder batera iristerakoan, ezkerrean bere horman zulo artifiziala duen beste arroka handi bat azalduko zaigu. Sarrera bat bilatzeko intentzioz hurbilduko gara, baina zuloa oso altu dago eta soka barik ezinezkoa da. Beraz, beste behin, bidera itzuli eta pagadia zeharkatuko dugu, bidegurutze batera iristeko. Hemen eskuineko bidea hartuta (S-SW),

larrean gora eginez mendiaren bizkarrera iritsiko gara. Ibilbideak ekialderantz jarraitzen du Larraurena lepora heldu arte (913 m). Hemen Botondela mendia bere hegoaldetik inguratzen duen bidezidorra hartu, eta momentu jakin batean gailurrerantz gora egiten duen zidor ezabatua jarraituko dugu. Tontorrak batzeko grinak ikuspegi eta postontzi gabeko gailurrera eramango gaitu: Botondela (948 m). Pagoen artean Itxilarrako leporantz aurrera egin eta gero, (NE) larre bat zeharkatu eta Gurtatiako pagadian murgilduko gara. Altuera gorenera heltzen goazen heinean, bidea utzi eta Belabia edo Engua mendiaren gando-rraren bila aterako gara (971 m).

Behera doa gure bidea orain, ipar-mendebalderantz eta hurrengo bidegurutzean Botondela bidea jarraituko dugu ezker aldetik. Itxura anitzeko monolitoen ondotik igaroko gara eta hauen ostean, Gurtatiako sakanera jaisten den bidezidorra jarraituko dugu. Haran honen amaierara iristean, beste koba artifizial batekin egingo dugu topo, aurrekoak baino landuagoa. Aurrerago, gure eskuinera, zuzenean Markinezera daraman bidea ikusiko dugu eta herrian, elizaren atzean kobak. Ibaia jarraituz (NE), herria atzean utziko dugu eta San Juan basilizaren ondora iristean isurial-

Santa Leokadia Markinezen

dez aldatu eta errepidea zeharkatuko dugu santutegia bisitatzeko asmoz (1226. urtekoa). Honen eskuin aldean dagoen laborantza lurra zeharkatuz Peña del Castillo monolitorea heldu eta bere tontorrera igoko gara, II. graduko pausua gaindituz (746 m).

Beste kobak ikusteko bidetik pixka bat aterra beharra dago, eta hala, kobak bidean bertan daudela ematen du. Espinal mendiaren

gailurraren azpian kokatzen garenean, maldan gora zuzen egin eta tontorra zapalduko dugu (857 m). Metro gutxira XIII. mendekoa den Beolarrako basiliza izango da gure hurrengo geltokia. Ibilaldiaren azken metroak errazak dira, hego-mendebalderantz doan bidea jarraituko dugu A-3134 errepidearekin bat egin arte eta honek Urartera bueltan eramango gaitu.

Gurtatiako sakana.

Dendrocopos medius

Drosera longifolia

sorgin-orratz mota anitzak hain zuzen ere. Ulertzekoa da, beraz, hegaztien babeserako gune berezia (ZEPA) izendapena izatea, baita europar Natura 2000 sarearen barne egotea parke hau.

● FLORA

Halaber, badira aipatu beharreko zenbait zuhaitz garrantzitsu ere. Soila mendiaren ekialdeko hormaren azpian, Antoñanako hagina kokatzen da, 1997. urtetik babestua. Bere altuera 13 metro baino gehiagokoa da eta enborraren perimetrea, aldiz 5,3 metrokoa. Haginetik hurbil, Antoñanako ezkia aurkitzen da kareharrizko malkarretan. Beste honek altuerako 18 metro eta perimetra 5 metro ditu eta 1997. urtetik babestuta dago.

Kintanatik Apinaizera doan Mandazainen bidean, harritz lodia bezala ezaguna den zuhaitza topa dezakegu; agian bost pertsona ez dira nahikoa izango beren besoei enbor osoa biltzeko. Eta zuhaitzez aparte, landare haragijalerik ere badago, euli ehiztaria hain zuzen ere (Drosera longifolia). Euskal Herrian zaila da ikusten eta inguru hezeetan aurkitzen da.

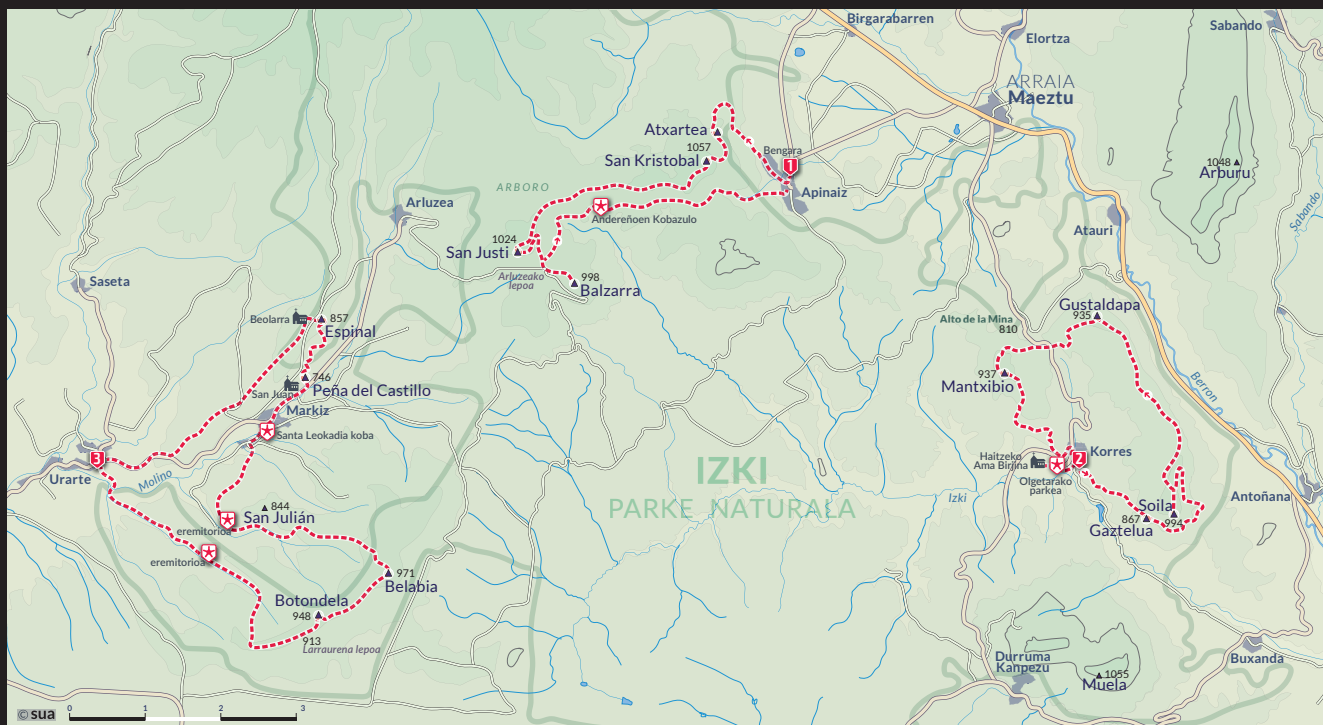
INFORMAZIO OROKORRA

● FAUNA

Izkiko ameztia estatuko handienetarikoa da bere 3500 Ha-ekin eta baso hau babesteko 1998. urtean Parke Natural izendatu zuten. Iparraldetik Gasteizko mendiek, ekialdetik Berron ibaiak, hegoaldeko Toloño mendikate azpiko haranek eta mendebaldetik Trebiñuko kondorriak mugatzen dute. Atlantiko eta mediterraneo klimen arteko trantsizio gune honetan, okil ertainaren (Dendrocopos medius) iberiar penintsulako populazio handienetarikoa bizi da, 775 ale inguru. Mehatxatutako txori espezie hau, bere luma zuri-beltzen eta burugain gorriarengatik da ezaguna. Baina hegazti honetaz aparte, badira beste animalia mota batzuk Izkiko berezitasun bezala hartu ditzakegunak: basakutia eta

● PUTZUAK ETA URMAELAK

Inguru hezeetan bizi diren espeziez ari garenez, aipatu ditzagun Izkin dauken zenbait putzu eta urmael. Birgara Barren eta Berroziko sakanaren artean kokatua, Olandinako aintzira txikia aurkitzen da. Nahiz eta oso handia ez izan, putzu honek badu garrantzia, Euskal Autonomia Erkidego osoan nenufar zu-riak aurkitu daitezkeen toki bakarra baita. Hegoaldean, ordea, Urturiko golfaren ondoan, nahikoa handia den El Espinal urmaela dago eta bertan sorgin orratz kopuru handia aurkitu dezakegu. Gure ibilbideetan geldidune bat egitera gonbidatuko gaituzten beste putzu txiki batzuk badaude, hala nola, El Raso urmaela El Espinaletik hurbil eta Las Rozas edo Las Huertas mandazainen bidean biak.

Baina ur biltegi garrantzitsu batez hitz egitekotan, Aranbaltzako urtegia izan-go da aipagarriena. Soila eta Muela mendiek sortutako trokartean kokatua dago, Korres eta Buxanda arteko bidean. Bere urak kanal baten bitartez Buxandatik hurbil dagoen ur andel batera doaz eta handik Antoñanako zentral hidroelektrikora jaisten dira. Zentral hau, 1905. urtean eraikia izan zen eta 2015. urtean berriz ere martxan jarri dute. Hasiera batean, Gasteizko argiteria hornitzeko eraikia izan zen eta orain, aldiz, arabar mendialdeko herri guztiak hornitzeko erabiltzen da.

● HERRIAK

Izkiko Parke Naturalaren mugen barruan aurkitzen den herri bakarra Korres da. Harresiaren azternek, hegoaldeko sarreran aurkitzen den zubi gotikoak eta ibaiak sortutako lubaki naturalak, Erdi Aroko egiturez eraikitako herria dela adierazten digute. Herritik hurbil aurkitzen den Gaztelua mendiaren gailurrean XII. mendean Los Moros edo Mairuen gazteluak bere tokia izan zuen. Gaur egun, bakarrik harresiaren zati batzuk eta uraskak dira bizirik; eta gailurrean bertan okil ertainaren itxura duen postontzia topatu dezakegu, Mendiak.net-eko foroak 2011. urtean ipinitakoa. Herriaren hegoaldeko sarreran Izkiko olgetarako parkea aurkitzen da, mahai, erretoki, jolasleku, estalitako txoko eta abarrekin. Eta honen gainean, Haitzeko Ama Birjinaren basiliza dago zaindari, erromaniko estilokoa eta begiratoki paregabea dago barik.

Nahiz eta parkearen barnean bertan ez egon, bertatik oso hurbil badira bere xarma duten beste herri batzuk: Buxanda, Kinta, Urarte... Durruma Kanpezuren gainean adibidez, Peña del Santo mendiaren hego aurpegian, XVI-XVII. mendetako den San Roman basiliza aurkitzen da kobazulo batean. Urturin, golfa eta BTT zentroa aurkitu ditzakegu. Markinezen, ordea, eremitorioak izango dira ikuskizun nagusia. Gurtzarako nahiz ehorzketarako erabiltzen ziren kobazulo hauetako asko topatu ditzakegu herriaren inguruetan. Elizaren atzean, Askanako monolitoan Santa Leokadia koba artifizialak du bere lekua, hezurtoki batekin. Espinal mendiaren azpian ere Markinezeko monolitoak eremitorioz beteta daude, nagusia Peña del Castillo izenekoa delarik.

Arluzea, El Molino barrutian topatu daitezkeen ur-jauziengatik da bisitatu batez ere. Apinaizera, ordea, jendea eskalatzera eta gaztainondo zaharrrak ikustera joaten da. Eskalada eskolako bideek 6a eta 8c graduen arteko

Oteoko errotaren urjauzia.

zailtasuna dute. Ataurin ere bada eskalada eskola bat, non 6a eta 8a graduen arteko zailtasuna duten bideak. Bideez gain, pareta horietan Mairuen kobazuloa dago, antzinako giza margoak dituen. Maeztu da eskualdeko hiri-burua, Vasco-Navarroaren tren geltoki polita mantentzen da herri honetan. Orain bide berde bihurtuta, txirrindulari askok kafe bat hartzeko geldiduna egiten dute hemen. Eta Izkiko parkearen inguruetan topatu dezakegun azken herria Antoñana izango da, Erdi Aroko herri harresiduna. Euskadiko monumentu nazional izendatua, bere kale estuen xarma ukaezina da. Gainera, herritik ez oso urrun, Aguake eta Oteoko errotaren ur-jauzi politak daude, familia giroan txangoa egiteko proposak.

Bide berdea Bakardadearen basilizaren ondotik igarotzen da.

